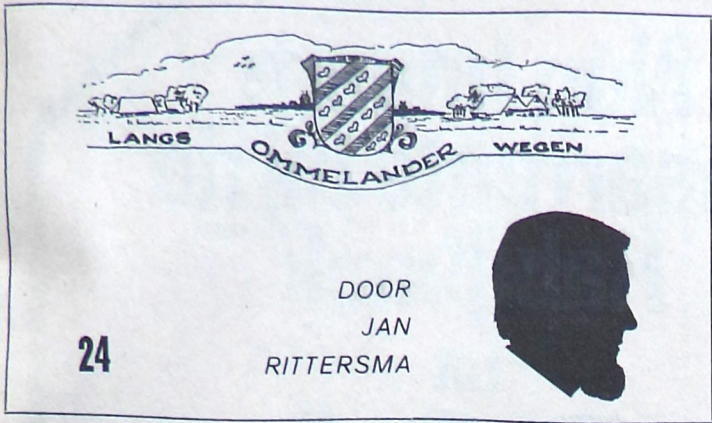
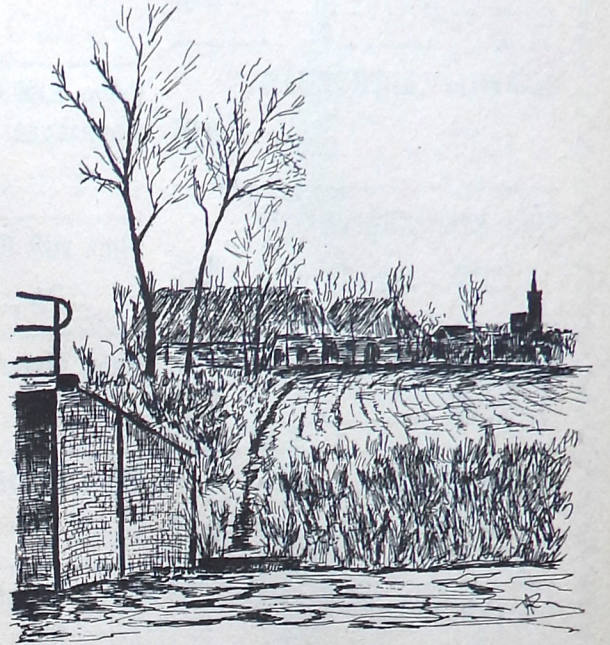

Over Okke Kluun

Oude Til over het Helwerdermaar. Rechts op de voorgrond het land waar Drewes en Graitje woonden. Op de achtergrond de boerderij van de fam. Schillhorn van Veen. Rechts de toren van de R.K.-kerk.

De rechtspraak en de berechting geschiedde vroeger anders dan nu. Iemand, die op de één of andere manier iets misdaan had, werd veelal veroordeeld tot 'lijfelijke straffen'. De veroordeelde ondervond de gevolgen van zijn zonden 'aan den lijve'. Wanneer we vandaag zeggen: „Ik kwam er geradbraakt vanaf”, beseffen we meestal niet dat 'radbraken' een lijfelijke straf was in vroeger dagen. De uitdrukking 'opgroeien voor galg en rat' spreekt voor zichzelf. Het was een wreed bedrijf in die vroegere pijnkamers. Hier werden de 'patiënten' gepijnigd en gefolterd. Nog in 1698 werd door de Groningse magistraat voor de stadsjurisdictie vastgesteld als lijfelijke straffen: geseling, oren afsnijden, de tong doorsteken, handen af te houwen en brandmerken. In 'n vonnis van 22 augustus 1774 te Groningen lezen we: „Wegens diefstal met moord bedreven door een jongmensch van 22 jaren (en dan volgt het vonnis) om na buiten te worden gevoerd ter plaatse, alwaar men gewoon is capitale justitie te doen, en aldaar door den scherprichter op een rad te worden gelegd en alsoo levendich geraadbraakt, voorts het hoofd afgeslagen, het welke ten afschrik van anderen op een pin zal worden gezet”.

Diefstal, moord en de berechting

In de franse tijd, na de omwenteling van 1795, werden belangrijke hervormingen op het gebied van de rechtspraak ten uitvoer gebracht. In 1798 werd in de gehele republiek de pijnbank afgeschaft. In Groningen werd na 1788 het middeleeuwse martelwerktuig niet meer gebruikt.

... Op 'n dikke boer'nwoag'n noar Stad ...

Schillhorn van Veen. Wie dreev'n koien eerst noar Ol Til en zoo Brouwerijstroat laans noar Oethoez'n. Vrouger was Ol Til d'r nait, dou was d'r allain moar 'n pomp. Bie Ol Til woond'n dou ien 't hoeske aan oostkaant Drewes en Graitje en bie dizze lu gong Okke Kluun ien kost, hai was d'r bie over deel. Dou wie d'r 's mörns mit koien laangs gong'n het Graitje ons nog wat hulp'n.

Okke Kluun wol ook noar 't markt tou, moar ... haar gain buusgeld. Hai vroug Graitje om geld — Drewes was aal vot. Graitje wol hom gain geld doun.

Ze wis 't wel, Okke was 'n zwierbol, hai gong d'r vaak vandeur ! 't Ol was net aan 't koffieboon'n draai'n en ze schudde 't meul'ntje aal hen en weer en zee: „Nee, Okke, krigs van mie gain geld !” Okke wol en mos geld hemm'n. Hai greep heur bie 't hoar, sleepte Graitje ien 't achterhoes en sloug heur mit 'n biel haarsens ien. Nou gong Okke bie 't kammet of kaast, wat 't was wait 'k nait, en kreeg 't geld. Hai wis wel waar 't zat.

Mit flink buusgeld noar 't markt. Lu, dei hom konn'n zaag'n aal gauw dat-e grof verteerde en nog aal wat geld verspeulde bie de jeud'n mit sedoedelkaan (grote trechter, R.). Daar gooi'n ze dobbelstain'n ien en den onner neeg'n of boov'm twaaln. Dou 't bekend weur, wat d'r mit Drewes' Graitje ien 't hoeske bie Ol Til gebeur'd was, docht'n ze doadelk wel dat Okke Kluun 't doan haar. Hai weur den ook opslag oppakt”. Tot zover het verhaal van de heer Boukema in 1916.

De veldwachter kwam en zei: „Okke jong, doe most mit”. En zo ging Okke, gekleed in een blauwe kiel en zittend tussen twee veldwachters op een 'dikke woag'n'.

Grote Markt met Martintoren en het oude Raad- en Wijnhuis, anno 1734

naar Groningen. Onderweg had hij veel bekijks. Wanneer men een dorp passeerde zong Okke psalm 6 vers 1 "op 's lands wieze". Hij zong de psalm op de wijze van een werkelijk lied:

„O Heer, Gij zijt weldadig,
Straf mij niet ongenadig;
In Uwten toernegloed,
Ai ! matig Uw kastijden,
Sla mij met medelijden,
Gelijk een vader doet.

In Groningen werd over Okke het vonnis des doods uitgesproken. In de gevangenis in de Hofstraat kwamen de stadssekreteris en een predikant het bericht de "geconfineerde" aanzeggen. Bij de hoofdingang van het gebouw (de zg. stadsgeweldige) worden de beide heren opgewacht door het hoofd van de stedelijke politie, de schout, die hen voorgaat naar de grote verhoorzaal.

Dit was de zaal, die voor rechtszittingen was bestemd.

Intussen worden de toegangen tot de gevangenis door ratelwachten afgezet. In de zaal aangekomen neemt de sekretaris, als vertegenwoordiger der stadregering, plaats in de presidentszetel en de predikant "ter zijde aan een tafel". De schout en zijn dienaren, met hellebaarden gewapend, nemen plaats achter en naast de sekretaris. Op een teken van de sekretaris wordt de gevangene door de "provoost-geweldige" en zijn knechts binnengeleid. De sekretaris staat nu op van zijn zetel en houdt op plechtige toon de gebruikelijke 'aanspraak'.

Deze aanspraken waren dikwijls zeer lange toespraken, waarin o.m. het misdadige leven van de veroordeelde werd aangehaald. Ondertussen zit men op het raadhuis ook niet stil, want een "capitale justitie" brengt veel werk met zich mee. De president-burgemeester ontbiedt: 1. de stadhouwmeester. Deze moet op de Grote Markt kontroleren of de strafwerktuigen in orde zijn. 2. de beul of scherprechter. Deze moet in verband met de executie er voor zorgen "de nodige praeparaten te maken". 3. de korporaal, de commandant der ratelwacht, die de gevangene moet overbrengen van de gevangenis naar de "nieuwe kamer" in het raadhuis.

RESUME

Om 3 uur in de nacht trekt een sombere stoet, door flambouwen verlicht, door de Hofstraat en de Oude Ebbingestraat naar het raadhuis. Om 8 uur 's morgens komt de raad in de raadskamer bijeen. De "patiënt" wordt door de schout voorgeleid. De voorzitter geeft na de lezing van een kort resumé van de tenlaste gelegde feiten, het "flat executie", het recht moet zijn loop hebben. De gevangene wordt weggeleid en het

Publieke belangstelling bij een „capitale justitie”

doodskleed wordt hem om de schouders gehangen. Zijn laatste gang in dit leven zal nu beginnen. Inmiddels zijn de koetsen en de wagens voor het raadhuis aangekomen en ook de militairen, die tot dekking van de capitale justitie zijn aangewezen. Veel volk is reeds op de been. Met de verschijning van de veroordeelde tussen zijn bewakers, begint het raadhuislokkje te beieren.

Dit gold niet voor Okke Kluun, want het arme-zon-daarsklokje begon alleen te beieren indien de veroordeelde uit de stad afkomstig was. Zo maakte ook Okke Geerts Kluun zijn laatste gang naar de galg. Gedurende de terechtstelling, die uitging van de hoge Justitie-kamer, was de Drost van de Hove te paard aanwezig om het Hof met spoed te kunnen berichten indien er onverhoopt moeilijkheden tijdens de executie mochten plaatsvinden. Dit rechtscollege bleef zolang in de raads-kamer, waarvan de toegangen door schildwachten werden bewaakt.

Hoe een dergelijke executie verloopt kunnen we lezen in het maandblad "Groningen" van 1916 waar dr. Zuidema in het Stads-Gronings dialect vertelt wat hem door een ooggetuige werd verhaald van de terechtstelling van Okke Kluun:

„De rakkers binn'n de moord'enoar de bain'n stief an mekander en de hand'n obbe rugge, Till'n hom tree veur tree teeg'n de ledder op en legg'n hom stroppe om d'häls. Nou komt de beul, pakt hom van achtern boov'm heup'n en gooit hom veur zuk oet van de ledder of ... deur de schok brekt' e de nek en is doadelk boet'n kennis en ien drai minuut'n dood”.

Zo eindigde het leven van de laatste ter dood veroordeelde Nederlander, en tevens het leven van de 25-jarige Okke Geerts Kluun. Na hem heeft de Koning geen doods vonnis meer bekrachtigd. Op 17 september 1870 werd de wet tot afschaffing van de doodstraf in het Staatsblad afgekondigd.

Maar de naam "Okke Kluun" bleef nog lang in de herinnering van de Ommelanders voortleven. Wanneer iemand van een min of meer onaangename zaak, zonder kleecheuren afkomt, zei men in Stad en Lande nog lang nadien: „Dear bist beter ôtkoom'n as Okke Kluun, want dei mos hang'n”.

„'t Was Oethoester baistemaarkt en ik gong 's mörns vur schoultied mit ons vei noar 't loug.

Wie woonden dou op ploats van vrouw wed. T.